

U *Metodologiji*, trećem i zaključnom dijelu knjige *Teoretični oris slovstvene folklore*, Marija Stanonik iz metodološke perspektive propituje odnos između književnosti i književnog folklor. Pritom autorica s pravom pristupa metodologiji zapisivanja i priređivanja književnog folklor kao koncepcijskom, a ne isključivo tehničkom izboru. Krećući se uglavnom kroz praksu slovenskih folklorista, Stanonikova razlikuje rekonstrukcijske i reproduksijske pristupe zapisivanju i priređivanju književnog folklor te ih analizira s obzirom na pripadne im metodologije. Postupak zapisivanja i priređivanja književnog folklor autorica zatim zahvaća kao prijenos neposredne govorne forme u tehnički tip komunikacije, odnosno, problematizira ga kao postupak prekodiranja.

Ovaj sustavan, pomno strukturiran i visoko formaliziran teorijski nacrt književnog folklor završava sa sedam paradoksa književnog folklor koji bi se mogli iščitati i kao otvoren poziv na, možda i (post)teorijski, dijalog s književnom folkloristikom koju promiče — s obzirom na teorije koje iznosi sintetska, a s obzirom na kritičnost i način na koji ih obrađuje naglašeno autorska — monografija Marije Stanonik. U tom dijalogu *Teoretični oris slovstvene folklore* ne bi morao nužno ponijeti ulogu *deklaracije neovisnosti* književne folkloristike, ali bi svakako bio pronicav pripovjedač teorijskih ishodišta jedne discipline, kao i njezine artikulacije u slovenskom kontekstu. Takvo čitanje knjige *Teoretični oris slovstvene folklore* otežat će tek autoričina strategija da neke od teorija (primjerice, J. de Vriesovu, W. i J. Grimmovu te koncepciju folklorinih žanrova Hede Jason) prikaže isključivo iz "druge ruke", te izostanak kazala, koje ipak donekle nadomješta pomniji *Sadržaj*.

Marijana HAMERŠAK

Tkonski zbornik, Hrvatsko-glagoljski tekstovi iz 16. stoljeća, prir. Slavomir Sambunjak, Općina Tkon, Tkon 2001., 296 str.

Knjižice malenoga formata vrlo često svojim sadržajem imaju veliko značenje, posebice u specifičnim znanstvenim i stručnim disciplinama. Takva je i knjižica *Tkonski zbornik*, čiji je priređivač prvi put dao na uvid široj znanstvenoj, ali i neznanstvenoj slavističkoj javnosti sadržaj iznimnoga književnoga spomenika neliturgijske hrvatske pisane riječi iz prve polovice 16. stoljeća.

Rukopis *Tkonskoga zbornika* je pisan na papiru, lijepom sitnom glagoljskom kurzivom s pokojim primjerom uglatih glagoljskih slova. Vrlo je ugodan za čitanje krugu čitatelja koje privlači glagoljska kurziva. S obzirom na duktus, *Zbornik* su po svoj prilici pisale dvije ruke. Danas se čuva u Arhivu HAZU pod signaturom IV a 120. Original je maloga formata (13,7 x 10,3cm), koji slijedi i ova knjižica dimenzija 17x12,5cm.

Priređena knjiga se sastoji iz tri dijela. Prvi dio broji 40 stranica i ima dva podnaslova: *Tkonski zbornik kao uzorak hrvatske glagoljske srednjovjekovne književnosti* i kratka *Napomena o transliteraciji*. Ovaj stručni uvod predstavlja donekle uvod u latinički tekst koji zaprema drugi, veći dio knjige (str. 41-246). Za što lakše razumijevanje predočene srednjovjekovne građe na kraju knjige autor dodaje *Rječnik važnijih simbola* i *Rječnik važnijih imena* koji se sastoje od 96 pojmova, te kraćega popisa temeljne literature (247-294).

U uvodnim napomenama autor ukratko objašnjava važnost priređenoga glagoljskoga rukopisa kao jedne od najsveobuhvatnijih zbirki širokoga spektra srednjovjekovnoga štiva, naglašavajući već u prvoj rečenici da je objavljivanje glagoljskih kodeksa sveopća znanstvena rijetkost. Upravo je zbog toga i vrijednost ove knjižice znatna. U uvodnom dijelu autor u izvjesnoj mjeri komentira posebno zanimljive odlomke zbornika, obrazlažući njihovo književno značenje, ali i postavljajući pitanja, katkad vrlo

sugestivna, koja otvaraju mogućnosti kritičkih promišljanja glede mnogih, još uvijek nedovoljno razjašnjenih književnopovijesnih problema.

Obrazloživši sveopći srednjovjekovni nazor na svijet kao temeljnu postavku za bolje shvaćanje zborničke kompilacijske građe sastavljene od različitih književnih žanrova, autor posebno naglašava važnost *Biblije* i doživljavanje njezina sadržaja kao "izvanknjiževne činjenice" i dokaza nevidljive božanske stvarnosti naspram srednjovjekovne svakodnevice. S obzirom na kompilacijski značaj *Tkonskoga zbornika*, žanrovska podjela njegovih priloga sažeto je prikazana prema funkcionalnoj podjeli na oficijalnost / neoficijalnost i kultnost / izvankultnost, kako predlaže Krasimir Stančev (*Stilistika i žanrove na starobългарската литература*, Sofia 1985.), dok je *Zbornik* okarakteriziran kao djelo koje je učinjeno "uz visoku estetsku svijest i široku književnu kulturu" hrvatskoga srednjovjekovnoga intelektualca — glagoljaša, koja se zrcali ne samo u grafijskom i jezikoslovnom već i u filozofskom jezičnom promišljanju.

Kada je riječ o širokoj književnoj kulturi sastavljača *Zbornika*, među tekstovima *Tkonskoga zbornika* valja istaknuti nekolicinu rijetko sačuvanih te po tome i specifičnih apokrifnih tekstova, najstarijih hrvatskih književnih slojeva koji svoje porijeklo vuku iz antičkih i bizantskih vremena, a čije prijepise nalazimo u ovom zborniku. Tu su najprije verzije starozavjetnih apokrifnih priča, poput one o Abrahamovoj smrti čija je kraća verzija osim u *Tkonskom* sačuvana još u *Petrisovu zborniku* i u *Zborniku Berčićeve zbirke* 5, te u dubrovačkom zborniku *Libro od mnozijek razloga*, i druga hrvatskoglagoljska verzija apokrifa o Adamu i Evi. Od novozavjetnih apokrifnih tekstova autor izdvaja fragmentarni tekst "Djela Andrije i Mateja", koji se čita još samo u *Zborniku Berčićeve zbirke* iz 15. stoljeća i koji je inače "jedan od najomiljenijih i najčitanijih tekstova starokršćanske literature". Među zborničkim legendama posebnost pripada kratkoj varijanti "Čtenia svetago Agapita", koji je još sačuvan u *Ljubljanskom rukopisu* 368.3, u čijim se prijepisima zrcale tipični elementi poetike srednjovjekovne književnosti, te apokrifnoj "Legendi o dvanaest petaka".

Posebnu skupinu tekstova čine molitve i amuleti, kojima priređivač pridaje posebnu pozornost zadubljujući se u njihovu namjenu i smisao, potičući čitatelja na temeljitiji pristup magiji i vjerovanjima. Među spomenutim molitvama pozornost je usmjerena na molitvu protiv *nežita*, koji se iz poganskih vremena demonskih duhova transformiraju u pojmove bolesti i pošasti, koji ostaju i do danas prisutni u širokoj lepezi slavenskoga folkloru na gotovo svim prostorima i to kao nešto što niti živi niti umire, a protiv čega se valja zaklinjati i moliti.

Posebnost uvodnoga komentara odnosi se i na prikazanja, specifične tekstove srednjovjekovne pučke provenijencije, čija se jednostavnost i naivnost objašnjava "u velikoj mjeri iz situacije njihovih izvedbi". Napomena o učestalijim crkvenim zabranama izvođenja dijelova prikazanja, osobito u drugoj polovici 16. stoljeća, navodi autora na otvaranje nekih pitanja poput sumnje u apokrifno porijeklo Kristova silaska u limb, ili na problematiku "karnevalizacije" i pučkih nepodopština u prikazanjima, ili na sumnju u pojavaost neprimjerenih scena u prikazanjima i sl.

Izniman tekstološki izazov je prema priređivaču i osmeračka pjesma iz *Zbornika* "Spasi Marie tvojih vjernih", tužaljka o strahotama iz doba turskih osvajanja, čiju motivaciju valja tražiti u biblijskoj knjizi Proroka Izaije, a neizostavno je usporediti sa starijim zapisom popa Martinca iz 1493. godine u kojemu valja tražiti začetke hrvatskoga rodoljubnoga pjesništva, a potom i s Marulićevim spjevom "Molitva suprotiva Turkom", čijom se usporedbom inzistira na međusobnom prožimanju.

Uz spomenute važnije sadržajne napomene u uvodniku, koji bi bio pregledniji uz manje podnaslove tematske naravi, uvod u cijelosti pomaže pristupu čitanja teksta. Ipak,

slobodni smo pridodati i neke osobne opaske glede sveukupnosti knjige koja bez sumnje zauzima svoje mjesto u dosad priređenoj glagoljskoj književnoj građi.

1. Uz neke kraće i površne osvrtne na izvjesne dijelove *Tkonskoga zbornika* (za razliku od navedenih i razrađenijih) koji se doslovce drže već davno objavljenih komentara (usp. E. Hercigonja: *Srednjovjekovna književnost. Povijest hrvatske književnosti. Knj. 2.* Zagreb 1975.), priređivač se nerijetko prepušta osobnim filozofskim promišljanjima glede glagoljskoga pisma, heksagramske problematike i nekih čimbenika slavenske mitologije, osobito kada je riječ o značaju arhanela Mihovila, ostavljajući pritom bez značajnijega komentara neke druge, ne manje važne tekstove. Bez obzira koliko spomenuta tematika bila zanimljiva, mišljenja smo da u predgovoru ona oduzima mjesto, za ovu prigodu važnijim, tekstološkim razmatranjima, osobito vrlo atraktivnoj "Muci Kristovoj".
2. Najveći nedostatak knjige (uvjetovan zasigurno novčanim problemima) jest manjak preslika originala uz transliterirani tekst bez kojih se ne može studiozno pristupiti tekstološkim analizama jer uvijek postoji mogućnost ponavljanja pogrešaka. Uz to, u kratkoj je napomeni o transliteraciji razvidno da je riječ transkripciji, odnosno o osuvremenjivanju srednjovjekovnoga teksta i to ponajprije glede interpunkcije i uporabe majuskula, čime tekst dobiva drugačije oblike, prihvatljivije za svakoga čitatelja, ali ne i za filologa.

Usprkos ovim nezaobilaznim primijećenim nedostacima u priređivanju glagoljskih tekstova *Tkonskoga zbornika*, valja imati na umu da je knjižica u cjelini zanimljiv priručnik koji omogućava svim ljubiteljima srednjovjekovne knjige lagan pristup teže dostupnom originalu i jednostavno čitanje katkad teško razumljivog kurzivnog pisma.

Antonija ZARADIJA KIŠ

Glasba in manjšine, Zbornik referatov 1. mednarodnega posvetovanja študijske skupine Mednarodnega sveta za tradicijsko glasbo (ICTM) Glasba in manjšine, Ljubljana, Slovenija, 25.-30. junij 2000 = Music and minorities. Proceedings of the 1st International Meeting of the International Council for Traditional Music (ICTM), Study Group Music and Minorities, Ljubljana, Slovenia, June 25-30, 2000, ur./ed. Svanibor Pettan, Adelaida Reyes, Maša Komavec. Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2001., 331 str. i 1 CD.

"Glazba i manjine" najmlađa je studijska skupina Međunarodnog savjeta za tradicijsku glazbu (ICTM). Poticaj za njezino osnivanje dala je nekolicina istraživača romske glazbe, do utemeljenja je došlo 1997., prvi stručni skup održan je u Ljubljani 2000., a zbornik o kojemu je riječ okuplja radove izložene na tom skupu. Kako u uvodu ističe i Svanibor Pettan, važna je točka u (pred)povijesti ove studijske skupine etnomuzikološki skup "Glazbeno stvaralaštvo narodnosti (narodnih manjina) i etničkih grupa", održan u Zagrebu 1985. godine, kojemu su 1994. slijedili bečki "Odjeci različitosti: Tradicijska glazba etničkih skupina – manjina" u organizaciji Ursule Hemetek iz Instituta za istraživanje narodne glazbe, ujedno i predsjedateljice studijske skupine "Glazba i manjine" ICTM-a. U međuvremenu je održan i drugi znanstveni susret, rujna 2002. u Lublinu, a Hrvatska je potvrđena kao domaćin narednoga, koji će se održati 2004. godine.

Namjera je skupine da istraživanjem, dokumentiranjem i interdisciplinarnim studijem pridonosi promociji glazbe manjina, tj. "skupina ljudi, koje se od dominantne skupine razlikuju kulturnim, etničkim, društvenim, vjerskim ili ekonomskim razlozima" (str. 11, 16, 21). U praksi istraživanja zasad su najzastupljenije nacionalne manjine, što je i